

Doina ANGHEL*

DESPRE LAGĂRELE DE PRIZONIERI GERMANE DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ÎN MEMORIILE A DOI OFIȚERI DIN REGIMENTUL 33 DOROBANȚI TULCEA

Rezumat: Indiferent de scopurile și obiectivele urmărite, războaiele au creat, înainte de orice, suferință și durere. Soarta prizonierilor de război nu a fost niciodată una de invidiat, aceștia aflându-se în permanență la dispoziția celui care i-a capturat și care putea dispune după cum voia de bunurile și chiar de viața acestora.

Memoriile întocmite de către cei care au supraviețuit și s-au întors în țară constituie o deosebit de valoroasă sursă de informație în vederea cunoașterii condițiilor, de multe ori inumane, în care au trebuit să își trăiască viața de prizonier românii căzuți în captivitate.

Articolul prezintă memoriile a doi ofițeri din Regimentul 33 Dorobanți Tulcea, prizonieri în Germania în Primul Război Mondial. Aceștia au descris, atât modul în care au fost făcuți prizonieri, drumul spre lagărele germane, condițiile din toate lagărele prin care au trecut, cât și ororile la care era supusă populația din Dobrogea de către soldații bulgari și turci în timpul ocupației.

Cuvinte-cheie: Primul Război Mondial, prizonieri, Germania, Regimentul 33 Dorobanți Tulcea.

În baza Legii bugetare pe anul financiar 1884-1885, a fost emisă Decizia Ministerială nr. 18, prin care au fost înființate și reorganizate unități ale Armatei Române. La acea dată, în Dobrogea, a fost creat Batalionul de Dorobanți „Dobrogea”, la Constanța, având în compunere patru companii¹.

La 10 martie 1887, prin Înaltul Decret nr. 472, Batalionul de Dorobanți „Dobrogea” și-a schimbat denumirea în Regimentul 33 Dorobanți, cu reședința la

* Doina ANGHEL, Depozitul Central de Arhivă „General Grigore Constandache”, Pitești, doinatalasman@yahoo.com

¹ „Monitorul Oastei”, nr. 22/1884, p. 335-400.

Tulcea², desfășurându-și activitatea sub această denumire până în anul 1932 când, prin Înaltul Decret nr. 1778 a devenit Regimentul 33 Dorobanți Tulcea³.

În preajma războaielor balcanice, România era cel mai important stat din sud-estul Europei, atât ca suprafață, cât și ca populație. Atunci când Bulgaria a decis să își atace foștii aliați, cabinetul Titu Maiorescu a considerat că trebuie impusă pacea. Prin urmare, cu acceptul cancelariilor europene, România a decis să mobilizeze armata și să o trimită peste Dunăre. Fiind prima campanie militară de după Războiul de Independență, entuziasmul era la cote maxime.

În al doilea război balcanic, Regimentul 33 Dorobanți și-a mobilizat efectivele și a participat la luptele de la Turtucaia, Dobrici și Balcic. Campania militară din Bulgaria le-a insuflat românilor încrederea în forțele proprii.

Marele Stat Major român, în conformitate cu obiectivele politico-militare pe care le urmărea, respectiv desăvârșirea unității național-statale, elaborase, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea diferite studii operative care să acopere orice situație conflictuală în care ar fi putut fi implicată România⁴.

De la izbucnirea Primului Război Mondial și până la intrarea României în război, ipotezele întocmite de Secția Operații din Marele Stat Major au fost mereu actualizate, modificate și completate, atât în funcție de evoluția situației pe fronturile oriental și balcanic, cât și în funcție de evoluția relațiilor dintre România și Antanta, către care țara noastră înclina în favoarea încheierii unui tratat de alianță.

Hotărârea guvernului român de a angaja România în război alături de Antantă, pentru eliberarea teritoriilor românești aflate sub dominație străină a avut un impact puternic în întreaga societate.

Armata română intra în război în condiții neprielnice, dispunând de puține mijloace și fiind nevoită să lupte pe un front cu o lungime de aproape 1.500 de km, între Vatra Dornei și Turnu Severin⁵.

Intrarea armatei române în război degajase asediul asupra Verdunului, împiedicând ocuparea acestui punct. Intrarea României în război a determinat mobilizarea de către Germania și aliații săi a 58 de divizii pe Frontul de Est⁶.

La decretarea mobilizării din 1916, Regimentul 33 Dorobanți se afla la Medgidia, unde efectua săpături pe malul Dunării⁷. La acea dată, organizarea regimentului era următoarea: comandant, ajutor comandant, ofițer adjutant,

² „Monitorul Oastei”, nr. 7/1887, p. 107.

³ „Monitorul Oastei”, nr. 122/1932, p. 3445.

⁴ *România în anii Primului Război Mondial*, vol. I, Editura Militară, București, 1987, p. 212.

⁵ *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, coord.: Gheorghe Platon, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 422.

⁶ *Ibidem*, p. 423.

⁷ Depozitul Central de Arhivă „General Grigore Constandache” Pitești (în continuare se va cita Dp.C.A.), fond *Divizia 10 Infanterie*, dosar nr. 9, f. 5-8.

DESPRE LAGĂRELE DE PRIZONIERI GERMANE DIN PRIMUL 57
RĂZBOI MONDIAL ÎN MEMORIILE A DOI OFIȚERI DIN
REGIMENTUL 33 DOROBANȚI TULCEA

medic, ofițer cu aprovizionarea, ofițer contabil, ofițer cu îmbrăcămintea, comandant tren luptă, cornist, maistru armurier, trei batalioane cu câte trei companii de pușcași și o companie de mitraliere⁸.

La 12 august 1916, conform ordinului Diviziei 10 Infanterie nr. 855, urmat de ordinul Corpului 5 Armată nr. 462, regimentul urma să se disloce din garnizoana Tulcea la Mogoșoaia, lângă București. Pentru a executa ordinele primite, efectivul regimentului, format din 69 de ofițeri și 3456 trupă a fost îmbarcat în seara zilei de 12 august pe trei șleपुरi și a pornit spre Brăila, de unde au continuat drumul cu trenul, sosind în gara Mogoșoaia în ziua de 14 august 1916, între orele 8,30 și 11,30⁹.

La 15 august 1916, conform Ipotezei „Z”, Regimentul 33 Dorobanți, împreună cu Regimentul 73 Infanterie, intrau în compunerea Brigăzii 20 Infanterie, trebuind să ajungă în a douăsprezecea zi pe zona de concentrare Ciocănești – Titu. Începând cu data de 11 septembrie 1916, Regimentul 33 Dorobanți a trecut în subordinea Brigăzii 7 Infanterie, comandată de generalul Mladian¹⁰.

A participat cu succes, alături de celelalte unități ale Diviziei 10 Infanterie, la acțiunea de forțare a Dunării, la operațiunea Flămânda, declanșată la 18 septembrie 1916. Având ca obiectiv satele Borisovo, Enimahle și Babovo, a continuat acțiunea și a ajuns pe seară la o distanță de 3 km de Reahovo. Înaintarea a fost foarte dificilă din cauza numeroaselor avioane inamice care bombardau zona și care au provocat pierderi substanțiale. Au fost răniți: locotenent-colonelul Pastia Petre (comandantul Batalionului II), sublocotenenții Dodu Remus, Susală Gheorghe, Grigoiu Iustinian și Caramfil Telemac. În rândul trupeii au fost 30 de morți și 100 de răniți¹¹.

La 20 septembrie 1916, Regimentul 33 Dorobanți a primit ordin de retragere. Considerându-se că misiunea a fost îndeplinită, la ora 14 regimentul a început marșul către Dunăre. A doua zi, Batalionul III a pornit în marș la gara Băneasa, unde s-a îmbarcat spre Predeal, celelalte batalioane rămânând încă două zile pentru paza Dunării¹².

La sfârșitul lunii septembrie 1916, regimentul a primit ordin să dirijeze efectivele pe Valea Prahovei.

⁸ Idem, fond Colecții, *Registre Istorice și Jurnale de Operații*, vol. I, f. 32-33.

⁹ *Ibidem*, f. 32.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, f. 34.

¹² *Ibidem*, f. 34v.

La 11 octombrie 1916, Batalionul III a fost trimis spre Clăbucet, cu ordin să atace inamicul care ocupase punctul Elevatorul. Batalionul a inițiat șapte atacuri pentru a reuși să ocupe Elevatorul, pierderile fiind foarte mari, dintr-un efectiv de 800 trupă, rămânând doar 276¹³.

La 18 octombrie 1916, Batalionul II a fost atacat de inamic cu forțe superioare și, cu tot sprijinul acordat de Batalionul III, frontul a fost rupt, inamicul cucerind vârful Clăbucet și îndreptându-se spre cota 1441¹⁴.

Luptele au continuat, în timpul nopții căzând comandantul Batalionului II, căpitanul Dimitrescu Odiseu. În zilele de 12-22 octombrie 1916 luptele au continuat cu înverșunare, deși pierderile regimentului au fost enorme, de peste 600 de răniți și 133 de morți. În Jurnalul de Operațiuni al Regimentului 33 Dorobanți sunt descrise astfel luptele din ziua de 22 octombrie: „Inamicul concentrase în această parte numeroasă artilerie de diferite calibre. Bombardamentul era așa de violent, că tranșeele noastre au fost răsturnate, copacii dărâmați la pământ. Bombardamentul a ținut până la ora 1,30 p.m., când infanteria inamică, pornind la atac, respinge slabele forțe ale Regimentului 73 Infanterie, care se găseau la stânga noastră, învăluie la stânga Regimentul 33 Dorobanți și face prizonier pe comandatul regimentului, colonel Mihăescu.

Trupa ce a mai scăpat s-a adunat la Sinaia, de unde, pe calea ferată s-a trimis la Ploiești, pentru refacere. În după amiaza zilei, conform ordinului Armatei a II-a, Brigada 20 Infanterie este retrasă de pe front și trimisă pentru refacere la Ploiești”¹⁵.

În ziua de 23 octombrie 1916, la orele 6, Regimentul 33 Dorobanți a ajuns în Ploiești și s-a instalat în cazarma Regimentului 32 Infanterie, efectivul fiind foarte redus: 425 trupă combatanți, 362 necombatanți¹⁶. Restul efectivul erau morți, răniți sau prizonieri.

Printre prizonieri se numărau și locotenentul Gheorghe T. Ionescu (adjutant), căzut prizonier în data de 22 octombrie, și sublocotenentul Țuțuianu Gheorghe (ofițer cu aprovizionarea)¹⁷, căzut prizonier în data de 23 octombrie..

În vederea cunoașterii condițiilor, de multe ori inumane în care au trebuit să își trăiască viața de prizonier românii căzuți în captivitate, o deosebit de valoroasă sursă de informație o constituie memoriile întocmite de către cei care au supraviețuit și s-au întors în țară.

La 26 martie 1918, Marele Cartier General emitea Ordinul circular nr. 2543, conform căruia, ofițerii erau obligați să întocmească memorii la revenirea în țară.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, f. 37.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, f. 32.

DESPRE LAGĂRELE DE PRIZONIERI GERMANE DIN PRIMUL 59
RĂZBOI MONDIAL ÎN MEMORIILE A DOI OFIȚERI DIN
REGIMENTUL 33 DOROBANȚI TULCEA

Memoriile trebuiau să conțină date privind împrejurările în care au căzut prizonieri și la ce trupe inamice, unde au fost duși după aceea, în ce lagăr au fost internați, tratamentele la care au fost supuși de către inamic, condițiile de locuit, hrana, îmbrăcămintea, solda, îngrijirea medicală, programul zilnic. Totodată, trebuia menționată data întoarcerii din prizonierat, impresiile generale asupra stării de spirit generale a populației, aprecierile inamicului asupra armatei române și zvonurile care circulau în lagăre în legătură cu evenimentele interne sau internaționale. Memoriile trebuiau întocmite în două exemplare, unul fiind păstrat la istoricul unității militare din care făcea parte autorul, iar celălalt era înaintat Biroului Istoric din Marele Stat Major¹⁸. Informațiile obținute erau înaintate diviziilor, iar comisiile de clasare le analizau și decideau, printr-un proces-verbal, dacă ofițerul în cauză urma să fie trimis în fața justiției militare sau nu. Curțile Militare trimiteau rezultatele către Ministerul de Război. Ofițerii erau clasificați astfel: cei vinovați și propuși pentru trimiterea în judecată, cei care aveau să fie trimiși înaintea Consiliului de Reformă, cei în curs de cercetare și cei absolviți de orice vină. În cazul celor din urmă, Consiliul Superior al Armatei propunea înaintarea lor în grad.

În anii care au urmat întoarcerii din prizonierat, în special în perioada 1919-1921, foștii prizonieri au dat zeci de mii de declarații în fața unor comisii militare ale Ministerului de Război. Aceste comisii au desfășurat o activitate amplă, împreună cu autoritățile civile (prefecturi), în vederea clarificării situației celor care fuseseră pe front, în prizonierat, care muriseră, care dezertaseră sau care rămăseseră în teritoriul ocupat. În privința soldaților, trebuiau stabilite: momentul căderii în prizonierat, lagărele prin care au trecut, situația în timpul captivității.

Aceste memorii sunt deosebit de relevante atât pentru starea materială a prizonierilor, cât și pentru moralul acestora și atmosfera în care au supraviețuit în captivitate.

În urma reglementărilor stabilite, încă din anul 1918 a început strângerea declarațiilor privind răul tratament și pagubele suferite atât de prizonierii militari români, cât și de internații civili, centralizarea datelor fiind realizată pe parcursul a patru ani. Au fost semnate 146.000 de declarații, majoritatea fiind întocmite pe formulare tip, fapt care a ușurat, într-o oarecare măsură, efortul depus. Declarațiile au fost îndosariate în 250 de volume¹⁹.

Din luna august 1916 și până la începutul anului 1917, ostașii români au fost luați prizonieri de armatele germană, austro-ungară, bulgară și otomană, fiecare

¹⁸ Dp.C.A., fond *Comandamentul General al Etapelor*, dosar nr. 633, f. 182.

¹⁹ Dp.C.A., fond *Ministerul de Război, Serviciul Statistic*, dosar nr. 433, f. 70.

dintre acestea trimițând prizonierii capturați în propria țară. La 1 februarie 1917, Quadrupla Alianță anunța un total de 79.033 de prizonieri de război români²⁰. Conform Oficiului Central al Prizonierilor aflați la Puterile Centrale, la data de 1 februarie 1917, situația prizonierilor români era următoarea: în Germania (202 ofițeri, 9.955 soldați), în Imperiul Austro-Ungar (542 ofițeri, 37.765 soldați), în Bulgaria (789 ofițeri, 27.718 soldați), în Turcia (3 ofițeri, 2.909 soldați)²¹.

Prizonierii români care au supraviețuit și au fost repatriați au purtat cu ei amintirile perioadei de prizonierat. În continuare, supunem atenției memoriile a doi ofițeri din Regimentul 33 Dorobanți. Aceștia au descris, atât modul în care au fost făcuți prizonieri, drumul spre lagărele germane, condițiile din toate lagărele prin care au trecut, cât și ororile la care era supusă populația din Dobrogea de către soldații bulgari și turci în timpul ocupației.

Documentul nr. 1

„Memoriu asupra tratamentului ce l-am avut de la inamic în timpul captivității

Am căzut prizonier în ziua de 22 octombrie 1916 pe muntele Clăbucet, luat de trupe din armata Austro-Ungară.

Dus la Comandamentul Diviziei inamice din Predeal, mi s-a luat interogatoriul; se căuta a ne smulge declarația asupra sentimentelor ce nutrim, jignindu-ne în amorul propriu, insultându-ne familia regală, bătându-și joc de alianțele noastre și în special de Rusia.

De la Predeal, prin etapele Brașov (5 zile), Sibiu (8 zile) am ajuns în lagărul de carantină Timișoara.

În Brașov am avut o îngrijire omenească.

În Sibiu o cameră a unei cazarme din Rudolfplatz, așternută cu paie, forma locuința a 12-30-40 ofițeri prizonieri români. Ni se servea o masă mizerabilă, rădăcini de buruieni fierte, în zeama cărora pluteau viermii; rar când ni se da fasole. Această mâncare era servită într-un lighean sau găleată.

Am căutat aici a raporta medicului cazarmei (aici era cazarma unui Batalion de instrucție), pe care l-am rugat a ne vizita. Un medic inamic a fost speriat de mizeria camerei în care trăiam. În acea zi la masă i-am trimis ligheanul cu mâncarea noastră, pe care nu o putusem mânca. Medicul a ridicat chestiunea traiului nostru la popota lor, unde comandantul – un locotenent de rezervă ungur – foarte supărat, a accentuat că acesta este tratamentul ce i s-a ordonat a-l da unui

²⁰ Jean Nouzille, *Calvarul prizonierilor de război români în Alsacia-Lorena. 1917-1918*, prefață de Dumitru Preda, Editura Semne '94, București, 1997, p. 27.

²¹ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. I, Editura România Nouă, București, 1922, p. 543.

DESPRE LAGĂRELE DE PRIZONIERI GERMANE DIN PRIMUL 61
RĂZBOI MONDIAL ÎN MEMORIILE A DOI OFIȚERI DIN
REGIMENTUL 33 DOROBANȚI TULCEA

prizonier român. Medicul atunci a spus că suntem ofițeri. Comandantul a răspuns că ofițer sau soldat e totuna.

Medicul ne-a pus la dispoziție un infirmier român și o mașină de călcat pentru deparazitare.

Am plecat din Sibiu sub conducerea unui locotenent de rezervă (polon) foarte cumsecade. N-a voit a ne da numele. Ne-am despărțit de dânsul foarte cordial.

În Timișoara, timp de 12 zile am avut un tratament omenesc. Comandantul lagărului era un locotenent de rezervă, avocat evreu. De abia aici am început a primi solda de captiv de 4 coroane pe zi.

De la Timișoara am plecat în lagărul Sopronieck (Ungaria). În drum am suferit o deraiere de tren – vagonul nostru a scăpat ca prin minune – cu toate că din tren muriseră 65 de persoane și răniți 200. Cei ce scăpaseră ne blestemau pe noi că am scăpat.

În lagăr, o dezorganizare completă.

Nu ni se asigura nici baie, nici spălatul rufelor, camerele de locuit mari, fără tavan, erau aproape neîncălzite. Eram puși a plăti noi încălzitul, fără a aduce cel puțin lemne pentru cumpărat. Ni se permitea a ieși la plimbare escortați.

Eram speculați îngrozitor prin cantina lagărului.

Hrana era neîndestulătoare și se reducea în fiecare zi.

Nu ni se da nici un mijloc pentru omorârea timpului. Veșnice ocoluri – preumblări – în mica curte a lagărului, discutând politica internațională.

Dezgustați, ne înscriem pe o listă ce circula în lagăr pentru a merge în Germania, sub cuvânt că am fost prinși de germani. De altfel, se avusese grijă a se trimite în lagăr un reprezentant al Crucii Roșii (un evreu român) care ne lăuda tratamentul în Germania și organizația de acolo.

La 24 decembrie 1916 plecam în Germania.

În toată Ungaria călătorisem cu vagoane clasa II – chiar luxoase.

La granița germană, suntem primiți de un maior otoman, ce ne declară că vom fi tratați camaraderește; suntem însă vârați într-un tren cu vagoane de clasa IV, fără geamuri, încuiați la uși, vagoane neîncălzite.

Mergeam la Marea Baltică, în lagărul Stralsund Dönhalm. Drumul, două zile, suntem foarte prost hrăniți. În marea gară Breslau, duși într-o baracă în spatele gării pentru a ni se da masa, ne servește o supă – *Kaiserliche Supe* – iar la ieșirea din baracă, la ușă, pe rând, la câte unul, ni se da o bucată de pâine, ca la cerșetori. Cei mai mulți am refuzat-o. Nu ni se dase pâinea înăuntru, că știau prea bine că afară o refuzam.

Sosim seara în Dänholm (a doua zi de Crăciunul nostru). Mâncăm o supă de varză (apă cu varză) – fără pâine.

De aici încolo începe frica de moarte – moartea prin foame – în fiecare zi supele grozav de subțiri de mălai, varză, de sămânță de mătură, de castane, rar de tot de grâu. Duminica, o bucățică microscopică de carne. Și această bucățică era negustorită de bucătarii nemți – ce făceau chef la cantină – cu mâncări preparate din această carne. Comandantul, maiorul von Busse, știa foarte bine aceste lucruri și nu lua măsuri.

Aveam 19 bonuri pe 7 zile, a câte 75 de gr de făină bonul. În realitate, pâinea ce primeam – pituști mici – avea 50-60 grame. Deci câtă pâine mâncam în 7 zile.

Prin martie, Crucea Roșie din Berna, începe a ne trimite câte o pâine săptămânal – în pachete individuale. N-aveau nevoie însă a primi toți această mană cerească – nu știu din ce cauză. Desigur, vreun alt flămând – locuitor al Germaniei – o mânca în locul nostru.

În lagăr, maiorul «von Busse» guverna, cum se guvernau pe vremuri negrii la minele din America. Scoși la apel de 2 și 3 ori pe zi, stam, drepti în fața unui *Feldwebel* (plutonier) sau chiar a unui căprar ce făcea apelul. Șeful direct, un sublocotenent, Bensdorf (von) primea raportul acestora și în fiecare zi, citindu-ne datoriile noastre în lagăr. Insultați aproape în fiecare zi, nu ni se ascultau niciodată plângerile. De cele mai multe ori, plângerile erau de foame.

Nu uit cum în prima zi de apel în acest lagăr caporalul ce ne făcea apelul spunea că putem pleca, dar că dorește a vedea pe ofițerii superiori. Și i-a văzut.

Trebuia a saluta ofițerii nemți prin lagăr. Cei ce din greșeală poate nu salutau erau batjocoriți, țișându-li-se ca la animale.

Ni se făceau inspecții riguroase noaptea, pentru a ne scula din somn.

Stralsund-ul era un lagăr de carantină. De aici se mutau serii, serii de ofițeri în alte lagăre. Tremuram la orice apel, de frica mutării, de frica necunoscutului. Eram mulțumiți cu ce aveam, nu știam ce va mai fi în alt lagăr.

La 1 martie 1917 mă mută, în fine, în lagărul Bressen.

Până aici am urmat o seară coborâtoare. Când mă gândeam înapoi, regretam lagărul Sopronieck, cu traiul de acolo. În Bressen regretam chiar lagărul Stralsund cu traiul de acolo.

În Bressen era grozăvenie. Când am intrat în baracă în Bressen, mi s-a părut că intru în mormânt. Umezeală, întuneric, frig, fum, toate se amestecau pentru a scoate cea mai neagră mizerie posibilă. Un pat mizerabil, cu o saltea udă, făcută din strujituri de lemne, cu o pernă din mototoale de hârtie, cu 2 pături de bumbac subțiri mucegăite.

O baracă, comună pentru 40 de ofițeri, era încălzită cu 3 găleți (mici) de cărbuni, brighete. Hrana mizerabilă. Supă de gulii proaspete și gulii murate, varză, icre sărate, prea sărate (după care ne săturam de apă); pâinea amestecată cu paie, surcele, nisip și aproape mai puțină ca la Stralsund.

DESPRE LAGĂRELE DE PRIZONIERI GERMANE DIN PRIMUL 63
RĂZBOI MONDIAL ÎN MEMORIILE A DOI OFİTERI DIN
REGIMENTUL 33 DOROBANȚI TULCEA

Am făcut raport către consulul Spaniei, ce auzisem că ne reprezintă. Ne-a venit răspuns peste 3 luni, fără a fi vizitați, că a intervenit la Ministerul de război german și că răspunsul e următorul:

1. Nu se poate a se da paie pentru saltele, paiele fiind întrebuințate pentru animale.
2. Locuința e destul de bună, fiind făcută din scânduri suprapuse (în realitate se putea vâra mâna printre scânduri).
3. Hrana e ca a populației civile (populația civilă mânca însă ouă, pâine dublă și carne dublu).

Scăpăm de prima iarnă. Vara, prin iunie (1917) ne vin alimente de la Crucile roșii și traiul ni se îndulcește. Totuși, pachetele cu alimente erau devastate, de multe ori din pachet venea numai ambalajul. Am și acum pachete trimise cu haine din București și cărți de la Paris care nu mi-au sosit până la plecarea mea din Germania.

Nu uit aici pe maiorul «von Limburg», cea mai barbară ființă de pe suprafața pământului.

În septembrie 1917, evadez din lagăr cu alți doi camarazi. După ce străbatem vreo 100 km, suntem prinși în orașul Hamburg, în drum spre Olanda. Înapoiati în lagăr, suntem percheziționați la piele și pedepsiți cu 17 zile de carceră și mutați disciplinat din lagăr. Dar fatalitatea face să fim mutați într-un lagăr mai bun. La Helmstedt.

Nu simțim aici hrana nemțească, primim suficient de la Paris.

Eram speculați înspăimântător prin cantină cu ordin de sus (Ordinul acesta îl are dl. căpitan Boitan din Regimentul 37 Infanterie). Se spunea în ordin de a ni se lua banii cu orice chip spre a nu pleca cu bani în țară.

Mi se permitea a cumpăra cărți din Germania, care după un timp erau luate la cenzură și nu ni se mai înapoiau.

De la încheierea armistițiului și a păcii noastre, același tratament în lagăr, aceeași rigoare, aceleași apeluri, aproape mai multă teroare.

Locot. Ionescu T. Gheorghe

Din Regimentul Tulcea nr. 33, Compania 7-a²².

Documentul nr. 2

„Memoriu asupra tratamentului ce l-am avut la inamic în timpul captivității

Am căzut prizonier în seara zilei de 23 noiembrie 1916, orele 9 seara la Tâncăbești, luat de trupe germane.

²² Dp.C.A., fond Ministerul de Război, Serviciul Statistic, dosar nr. 2482, f. 346-348.

Toți ofițerii prinși am format un convoi și, sub escortă, am fost duși în satul Brătulești, unde ne-a ținut toată noaptea afară în ploaie, împreună cu soldații, înconjurați de jur împrejur cu santinele.

A doua zi dimineață, ne-a pornit pe jos în direcția Titu sub comanda unui locotenent german al cărui nume nu îl știu. Am dormit seara în Ghimpați, într-o casă în ruine, iar a doua zi seara am ajuns la Titu. În timpul marșului nu am primit nicio hrană, procurându-și fiecare, pe unde a putut. La Titu, ne-a cantonat într-un fost hotel ruinat, fără uși și fără ferestre și unde ne-am procurat singuri paiele pentru așternut. Ofițerul german nu a vorbit nimic cu noi și la Titu ne-a dat în primirea unor grade inferioare, unde am stat cu santinela la ușă. Mâncare nu ni s-a dat nimic și nici nu aveam voie să procurăm.

În ziua de 27 noiembrie, fără să ca știm direcția unde ne duce, ne-a pornit la gară, îmbarcați în vagoane de marfă cu ușile încuiate.

Seara am ajuns la Pitești, unde am fost cantonați într-un fost spital românesc și unde fiecare și-a procurat hrana cu bani, din oraș.

În ziua de 28 noiembrie, ne-a luat sub escortă și ne-a dus la gară, spunându-ne că ne duce la Turnu Măgurele. Am fost îmbarcați tot în vagoane de marfă încuiate. Ajunși la Turnu Măgurele, am fost cantonați la cazarma de călărași și dați în primirea unui caporal austriac. Aici, toți ofițerii am dormit pe paie, păziți de santinele, fără să se vadă vreun ofițer. Dimineața ni se aducea cafea (surogat) fără zahăr, iar o dată pe zi, la prânz sau seara ciorbă cu fel de fel de buruieni. Ni s-a permis a ne procura hrana singuri. În ziua de 4 decembrie am fost îmbarcați pe un vapor de pasageri în care erau și ofițeri germani care plecau în concediu de sărbătorile Crăciunului. La plecare ni s-a dat câte o pâine. Am fost scoși din clasa I și II, unde ni se permisesse la început și am stat afara, la covertă. Am mers cu vaporul până la Baziaș, fără ca să ne dea ceva de mâncare și fără a avea posibilitatea să ne-o procurăm. La Orșova ne-au ajuns din urmă soldații prizonieri români de la Detașamentele Dunărea și Grupul Cerna, îmbarcați în șleपुरi, care țipau ca fiarele sălbatice că nu li s-a dat nimic de mâncare de șapte zile de când sunt pe drum. Toate intervențiile ofițerilor au fost zadarnice, fiind puși sub conducerea gradelor inferioare. Am văzut personal la debarcarea în Baziaș, unde am ajuns în seara zilei de 8 decembrie 1916, patru soldați care au murit de foame și mulți care s-au aruncat în Dunăre sperând că vor ajunge la mal ca să-și găsească de mâncare.

În ziua de 9 decembrie am fost îmbarcați în tren special pentru prizonieri, cu direcția spre Debrețin, unde am ajuns la 11 decembrie dimineața. Pe drum ni s-a oferit câte o singură masă pe zi cu soldații la un loc pe la diferite gări, însă în mod neregulat. Ofițerilor care au avut bani li s-a permis să ia masa la restaurantele garilor unde trenul staționa mai mult timp. La Debrețin am făcut carantina 5 zile la un spital unguresc. Am fost bine tratați în ceea ce privește cantonamentul, carantina și hrana. Ni s-au luat hainele pentru etuvă și la înapoiere, mulți ofițeri

DESPRE LAGĂRELE DE PRIZONIERI GERMANE DIN PRIMUL 65
RĂZBOI MONDIAL ÎN MEMORIILE A DOI OFIȚERI DIN
REGIMENTUL 33 DOROBANȚI TULCEA

au rămas fără haine, între care și dl. locotenent Prodan, Regimentul 73 Infanterie. Dl. Intendant căpitan Cătăescu de la Divizia 10 și mulți alți ofițeri al căror nume nu mi-l amintesc.

Am raportat doctorului care era un ovreu, dar fără rezultat, nu aveam voie să ieșim nici în curte, însă ni s-a pus la dispoziție un prizonier român de națiune ovreu cu numele de Leibovici, din Regimentul 136 Infanterie Iași, care purta galon de sergent și galon de termen redus. Acest ovrei ne procura din oraș tot ce trebuia ofițerilor și care ne specula într-un chip îngrozitor: 100 de lei românești socotea pe 80 coroane pe lângă că încărcă prețurile întreit. În noaptea de 16-17 decembrie, sub comanda unui caporal, am fost imbarcați în tren, vagoane cls. II și duși în lagărul de prizonieri Sopronieck, unde am ajuns în dimineața zilei de 21 decembrie. În acest lagăr erau soldați prizonieri ruși. În lagăr, o dezordine completă în administrație, frig, lipsă de hrană, de curățenie, lăsați în voia soartei, fără a avea posibilitate de a te adresa cuiva. S-a afișat în lagăr că ofițerii vor fi împărțiți în trei serii, care vor fi trimiși în Germania, Austria și o serie va rămâne pe loc. Cu gândul că vom găsi un tratament mai bun ne-am înscris pentru Austria, cu alți ofițeri, în număr de 200.

Am plecat în Austria în ziua de 28 ianuarie 1917, în vagoane de clasa III, fără căldură, pe un frig îngrozitor. Am fost sub comanda unui plutonier, am trecut pe la Viena, am fost conduși sub escortă prin oraș, expuși privirii populației. Nu ni s-a făcut nici o manifestație ostilă. De la Viena ni s-a dat vagoane de clasa II, încălzite și am luat direcția spre lagărul de prizonieri din Plan-Boemia, sub administrația nemțească, unde am ajuns în ziua de 31 ianuarie 1917.

Lagărul din Plan, făcut din barăci de scânduri relativ bune, captușite pe afară cu carton gudronat, fiecare baracă împărțită în camere mici pentru locuința a 2 ofițeri, fiecare cameră cu sobă și confortul necesar. Comandantul lagărului, colonel Glose, locotenent-colonel Hemsiv Iulius ajutor și ofițerii ne-au tratat cu multă bunăvoință.

Tot timpul cât am stat, de la ianuarie 1917 și până la 25 octombrie 1917 nu am fost jigniți nici prin cuvinte, nici prin fapte. Regim sever militar, o purtare omenească, se făcea apel o dată pe zi și raportul când fiecare era ascultat de locotenent-colonel asupra dorințelor lor. În privința hranei, o duceam greu din cauză (spuneau ei) că le lipseau alimentele și lor, ni se dădea o pâine făcută din făină integrală, de 1,200 kg pentru o săptămână. Carne ne dădea de patru ori pe săptămână, însă era scumpă și nu puteam să ne procurăm întotdeauna în limitele sumei de 3 coroane pe zi. Primeam lunar 180 de coroane, 90 de coroane ni se oprea de popotă care era pusă sub administrația directă a lagărului, iar 90 coroane erau lăsați pentru cheltuială. Am fost ajutați mult de Crucea Roșie din Berna (secția Română) care ne trimitea pachete individuale cu pâine, găleți,

conserve, rufe și haine. Pentru soldații prizonieri români destinați ca ordonanțe la ofițerii români, la început li se trimitea mâncare de la bucătărie. Soldaților prizonieri ruși s-a cerut a se înființa bucătăria lor proprie, ceea ce li s-a admis. Vizita medicală se făcea zilnic. Medicamentele mai scumpe și le procurau ofițerii cu banii lor. În rezumat, austriecii s-au purtat omenește, atât cu ofițerii, cât și cu soldații care au fost internați în acest lagăr.

În Dobrogea. Familia mea, compusă din soție și patru copii au rămas în Tulcea, după ocuparea orașului de către bulgari. Populația a fost evacuată pe la comunele mai îndepărtate de oraș punându-li-se la dispoziție numai câte o căruță. Tot avutul rămas în oraș a fost furat atât de armată, cât și de populația bulgară, care se bucura de o deosebită favoare. Parte din mobilă, ce mai scăpase soția mea, a fost rechiziționată în comuna Hagighiol, fără nicio formă, de către un ofițer bulgar cu numele de Leonof. Gradele inferioare umblau fără niciun control cu ordine sau fără ordine și își însușeau obiectele casnice cu de la sine putere. Propuneau femeilor și fetelor propuneri rușinoase, în special la românce și obțineau satisfacerea poftelor bestiale întrebuițând forța. Populația românească era în mod sistematic înlăturată de la distribuția alimentelor ca: zahăr, petrol, sare, pește etc. Le era oprit a vorbi limba română, le era impus a-și da copii să învețe limba bulgară. Toate tranșeele și drumurile au fost făcute de români, bărbați și copii care lucrau din zori și până în noapte fără hrană, bătuți și insultați.

Bisericile au fost pângărite, lucrurile sfinte furate. Atât familia mea, cât și toată populația au suferit cele mai mari injurii și insulte atât din partea armatei, cât și din partea populației băștinașe de națiune bulgară. Toți dezertorii din armata română erau puși la dispoziția autorităților militare bulgare. S-au comis de către armata turcă și bulgară violări și siluiri asupra femeilor și fetelor de la sate, cum nici în timpurile primitive nu s-au întâmplat.

În rezumat, atât armatele bulgară și turcă, cât și populația civilă băștinașă din Dobrogea, de aceeași naționalitate cu ocupanții s-au purtat față de populația română într-un mod nemaipomenit de barbar, răpindu-le și jertfindu-le, pe lângă avere, tot ce le mai rămăsese: «cinstea».

Acum, când teritoriul dobrogean este liberat de acești dușmani cotropitori și barbari care nu merită să stea printre rândurile popoarelor civilizate, s-ar putea institui o comisiune care în fiecare sat și oraș să ancheteze la fața locului și se vor constata faptele comise de acești bașabuguci care să discrediteze nu numai în fața lumii civilizate, ci chiar în fața sălbăticiilor din pustietățile Africii care ar refuza să-i primească în treburile lor.

Sublocotenent

Gh. Țuțuianu

Reg. 33 Infanterie

28 noiembrie 1918

Ismail”²³.

Indiferent de scopurile și obiectivele urmărite, războaiele au creat, înainte de orice, suferință și durere. Soarta prizonierilor de război nu a fost niciodată una de invidiat, aceștia aflându-se în permanență la dispoziția celui care i-a capturat și care putea dispune după cum voia de bunurile și chiar de viața acestora.

Mulți dintre soldații care au supraviețuit Primului Război Mondial s-au reîntors în țară. Cei care au fost captivi în lagăre de prizonieri și în detașamente de muncă au fost marcați dureros și vreme îndelungată de suferința și umilința la care au fost supuși. Nu doar că își pierduseră libertatea și demnitatea, dar au fost nevoiți să suporte privațiuni de hrană, intemperii aspre și maltratări.

ON GERMAN PRISONER-OF-WAR CAMPS IN THE FIRST WORLD WAR IN THE MEMOIRS OF TWO OFFICERS FROM THE 33rd DOROBANȚI REGIMENT TULCEA

Abstract: *Whatever the aims and objectives pursued, wars created, above all, suffering and pain. The fate of prisoners of war was never an enviable one, as they were always at the disposal of their captors, who could dispose of their possessions and even their lives as they saw fit.*

The memoirs written by those who survived and returned to their country are a particularly valuable source of information about the often inhuman conditions in which Romanians who had fallen captive had to live out their lives as prisoners.

The article presents the memoirs of two officers of The 33rd Regiment of the Tulcea Dorobanți, prisoners in Germany during the First World War. They describe the way they were taken prisoner, their journey to the German camps, the conditions in all the camps they passed through and the horrors to which the population of Dobrogea was subjected by Bulgarian and Turkish soldiers during the occupation.

Keywords: *First World War, prisoners, Germany, The 33rd Regiment of the Tulcea Dorobanți*

²³ *Ibidem*, f. 350-351.

din zon și până în noaptea fără hrănă, călute și insultate. -
 Bisericele au fost jăgărite și crucile sfinte furate. - Măi familia mea
 căl și toată populația au suferit cele mai mari ~~impuneri~~ și in-
 sulte atât din partea armatei cât și din partea populației bas-
 tinage de națiune bulgară. Toți deșertorii din armata română
 erau puși la dispoziția autorităților militare bulgare. S-au comis
 de către armata turcă și bulgară violări și silviri asupra fe-
 meilor și fetelor de la sate. ~~De~~ cum nici în timpurile primei
 ține nu s-au întâmplat.

În regiunea atât armatei bulgare și turcei cât și po-
 pulatia civilă bâstinau din Dobrogea de acasă naționalitate
 cu scopul să se furte la față de populația română întru
 mod ne mai pomenit de barbar răpindute și jefuindule
 pe lângă avere, tot ce le mai rămăsese "Cimtea".

Acum când teritoriul Dobrogean este liberat de acești
 dusmani cotoșitori și barbari care nu merită să stea printre
 rânduile popoarelor civilizate, s-ar putea institui o comisie
 care să fie care să aibă să ancheteze la fața locului
 și se va constata fapte comise de acest basabugaci
 care săi descrediteze nu numai în fața lumii civilizate
 ci chiar și în fața sathaticilor din fructetate. Agrișii care
 ar refuza săi frumescă în tribunale lor. -

Subscrit. *G. Antuian*

28-11-918

Reg. 33 În fațeră
 Tamaș

civiltă mănca uscă ouă, pâine dublă și carne dublă 248
Scăpăm de frigul iarnă. Vara prin Iunie (1917) ne
vin alimente de la Crucea roșie și traiul ni se îndulcește. Totuși
paquetele cu alimente erau desostate, de multe ori din poșetă
venea numai ambalajul. Am și acum pachete trimise cu
haine din București și cărți de la Paris care au ni-au
fost pătă la plecarea mea din Germania.

Am uit aici pe laionul „von Limburg” cea mai
barbară ființă de pe suprafața pământului.

În Septembrie 1917 evadez din lagăr cu alți
doi camarazi. După ce străbatem are-o 100 km. sântem priși
în orașul Hamburg, în drum spre Alanda. Închisați
în lagăr sântem percheștriciți la fișe și propșiți cu 17
gile de carceră și mutați disciplinar din lagăr. Dar
fatalitatea face să fim mutați într-un lagăr mai bun
în Heligstedt.

Am simțim aici brașă nouă, primim suficient
de la Paris.

Înrau speculati înspăimântător prin cantină cu ordine
de rus. (Ordinul acesta îl are Lt. Capitain Bortan din Reg. 73 Inf)
Se spunea în ordine de a ni se lua banii cu orice chip și
a nu pleca cu banii în țară.

Ni se permitea a cumpăra cărți din Germania
cari după un timp erau luate la cenzură și nu ni se
mai înafosau.

De la închirarea armistitiului și a păcii noastre
acole, tratamentul în lagăr, acian nigran, acian
apeleni, aproape mai multa teroare.

Locat. Gornu T. George

Din Regimentul Tulcea N° 33

Corp. 7a